

Ս. ԳՐԶԻ ԱՆԳԼԵՐԵՆ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

THE NEW ENGLISH BIBLE WITH THE APOCRYPHA

Oxford University Press, Cambridge University Press, 1970

Ս. Գրքի ներհուն բանասէր Sir Godfrey Driver եւ նոյնքան յայտնի Նոր Կտակարանի առաջնակարգ բանասէր Prof. Charles H. Dodd խումբ մը գիտական աշխատակիցներու գործակցութեամբ, քսանհինգ տարիներու երկար աշխատանքէ մը ետք, 1970ի Մարտին ի լոյս ընծայեցին Քսաներորդ Դարու քրիստոնէական գրականութեան համար հանգրուան նշող Ս. Գրքի անգլերէն նորագոյն թարգմանութիւնը, ծանօթ The New English Bible հատորը, Օքսֆորտ եւ Գէյթպրիճ Համալսարաններու Հրատարակչական տունէն: Դոկտոր Տրայվըր, այժմ հանգստեան կողուած, Օքսֆորտի սեմական լեզուներու բանասիրութեան բաժնի փրօֆէսօրն է, իսկ Դոկտոր Տոտտ՝ Գէյթպրիճի Նոր Կտակարանի գրականութեան եւ մեկնաբանութեան փրօֆէսօրը:

Անտարակոյս այսն Հրատարակութեամբ դարուս կրօնական գրականութեան կ'ընծայուի Ս. Գրքի ամենակատարեալ եւ նորագոյն թարգմանութիւնը, Հիմնուած եւրոպայեցիքն եւ յունարէն բնագիրներու վերայ, եւ լուսաբանուած՝ մինչեւ այժմ յայտնուած վերջնագոյն Հնագիտական տըռանքներու եւ գիտական նուաճումներու օժանդակութեամբ: Նոյն Հրատարակութեան Նոր Կտակարանի բաժինը, 1961ին ի լոյս ընծայուած, այժմ փոքր սրբագրութիւններով կրկին կը Հրատարակուի այս ամբողջական հատորին հետ միասին: Ս. Գրքի անգլերէն նորագոյն թարգմանութիւնը կը բովանդակէ Հին Կտակարանը, Պաքականն Գիրքերը՝ Եւ Նոր Կտակարանը՝ մեր օրերու

կատարեալ անգլերէնով եւ արդիական մօտեցումով:

Փրօֆէսօր Տրայվըրի եւ իր գործակիցներուն նպատակը եղած է ներկայացնել Ս. Գիրքը որպէս ընթերցման գիւրահասկնալի հատոր մը, որ կարենայ արդի լեզուով եւ սակայն ճշգրտօրէն ցոյացնել Հնագոյն բովանդակութիւն ունեցող սրբազան մատեալին պատմական, յայտնութեան եւ ուսուցողական նիւթերը: Նման կարիք մը մեծ եղած է Արեւմտեան աշխարհին համար, յատկապէս Համաշխարհային Ներկրորդ Պատերազմէն ետք, երբ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու նոր սերունդը կրկնապէս ըզրգացած է պակասը նոր եւ գիւրահասող թարգմանութեան մը:

Մեր նպատակը չէ երբեք այս սեղմ տողերով զնահատել կատարուած թարգմանչական հսկայ աշխատանքը՝ մտնել փորձելով Ս. Գրական բնագրային ճնշողապատեթեան (Textual criticism) կայլուածէն ներս, կամ փնտռել թէ Աստուածաշունչի սկզբնական բնագրին իմաստը որքան հարազատութեամբ պահուած է ու բառերու ետին գրտնուող յայտնեալ ճմարտութիւնը որքան հարազատ մնացած: Ոչ ալ պիտի ուզենք

ուր տեսնիմք եւ բովանդակութեամբ առ հասարակ պատմական եւ յորդորական: Բոլորն ալ մտ կազմած են Եօթանասնից թարգմանութեան եւ առկայ շատ աւելի ուշ, Ք. Ն. 1520ին որպէս պարականոն ամբողջութիւն դաստորոտած ինչ եւ խմբագրուած: Ներկայ թարգմանիչները գործածած են H. B. Swete-ի հրատարակած Պարականն Գիրքերը: Այն հաւաքածոյին յետուի տեսնիմք գիրքին հետ. Ա եւ Բ եգիպտացի, Տայիթ, Յուդիթ, Եսայի, Իմատուութիւն Անգլոմի, Իմատուութիւն Միքաէլ, Բաբել, Նամակ Երեսնայի, Երգ Երեց Մամկանց, Գամիէլ եւ Սուգանն, Աղօթք Մամաէի, Ա եւ Բ Մակարայեցիք:

1 Անգլիացի թարգմանիչները մեծ օգտակարութիւն մատուցած նշան թարգմանիչով եւ հատորին կցեալով Փառաբանութիւն Գիրքերը (The Apocrypha), որոնք նմանցած են արդիւն ոչ-կանոնական գիրքեր, քի-

կարծիք յայտնել արդէն իսկ մասնագէտներէ դնահատուած արգիսկան եւ այժմէական անգլերէն լեզուի մասին՝ որով թարգմանուած է ներկայ աշխատութիւնը։ Այսուհանդերձ, փափաքելի է արձագանդ հանդիսանալ կարեւոր դէպքի մը՝ որ 360 տարուան հնութենէ մը ետք կը ներկայացնէ «գէշք մը եւ հաղորդակցութեան միջոց մը, որ իր յստակութեամբ եւ որոշակի արտայայտութեամբ կրցած է նուաճել լաւագոյն թարգմանութիւն մը», ինչպէս կ'որակէ զայն William Barklay :

Ս. Գիրքի անգլերէնի նորագոյն թարգմանութեան կարելիութիւնը յայտնուեցաւ 1936ին, Անգլիոյ յիշեալ երկու յայտնի համալսարաններու հրատարակչատանց կողմէ։ Driver եւ Dodd պատրաստեցին գետինը նորօրինակ այս հսկայ դործին։ 1946ին ըԱկովտիոյ Եկեղեցին շէշտեց գործին անյետաձգելիութիւնը։ Բողոքական առաջնորդող եկեղեցիներ, ինչպիսիք են Անգլիոյ, Սկոթլանտի, Կալվէսի եւ Իրլանտայի եկեղեցիները, նախաձեռնարկ եղան եւ թիկունք անդնեցան երկու դիտարկանքներու, կատարուած տեսնելու համար թագաճցուած թարգմանութիւնը։ 1947ին հաստատուեցաւ միացեալ յանձնախումբ մը, որուն աշխատանքներուն որպէս դիտողներ մասնակցեցան նաեւ Անգլիոյ եւ Սկոթլանտի Հռոմէական Կաթոլիկ եկեղեցականները։

Յանձնախումբը նշանակած է թարգմանչական աշխատանքի երեք մարմիններ, մին նոր Կտակարանի, միւսը Հին Կտակարանի, եւ ուրիշ մըն ալ՝ Պարականոն Գիրքերու համար։ Բոլոր անդամներն ալ կը ներկայանան իրրեւ միջադպրոցի չափանիշով Սուրբ Գրական բանասէրներ եւ համալսարանական դասախօսներ։ Նշանակուած է նաեւ զբաղան խորհրդատուներու մարմին մը, քննարկելու համար պատրաստուած թարգմանութիւնները ոճային եւ լեզուական տեսակէտէ։

Վերջին յիշատեակին բնադրային քննադատութիւնը նոր լոյս սփռած է հնագոյն եբրայեցերէն եւ յունարէն բնագիրներու ճշգրիտ իմաստին վրայ։ Ներկայ թարգմանիչները նկատի առած են այս կարեւոր նշանակումը եւ իրենց նոր ու հարազատ թարգ-

մանութեան մէջ դործածած կարգ մը առութիւններ, առումներ, եւ նոյնիսկ կատարած են կարգ մը փոփոխութիւններ՝ պահելով հանդերձ բնագրի լեզուներուն իմաստը կարելի հարազատութեամբ։ Իւրաքանչիւր անգամ նախ պատրաստած է թարգմանութեան իր բաժինը եւ մատուցած միւս անդամներուն առ ի քննութիւն։ Ապա Յանձնախումբը միասնաբար քննութեան առարկայ դարձուցած է ամբողջութիւնը համար առ համար եւ նախադասութիւն առ նախադասութիւն՝ ճշգրտագոյն անգլերէնով մը։ Խնդրոյ առարկայ հաստատանքը իրենց վերջնական ձեւին բերուած են թարգմանիչներու եւ զբաղանչլեզուական քննիչներու համաձայնութեամբ։

Եբրայեցերէն եւ յունարէն բնագիրներէն զատ նկատի առնուած են վերջերս յայտնուած Գումբանի (Մեռեալ Մովու) մագաղաթները², հրէական Մասորական կոչուած բնագիրը³, Եօթանասնից թարգմանութիւ-

2 Հին Կտակարանի միակ հմագոյն եւ վաւերական ձեռագիրները, քաղաքական աշխատանքի համար, կարելի է մկատել Գումբանի մագաղաթները՝ որոնք ի յայտ եկան մերկայ դարու առաջին կիսուն։ Ասոնց քուսկան Յըզուած է որպէս Քրիստոսէ առաջ Բ եւ Ա դարեր, եւ որոնք կը բովանդակեն եբրայեւ արիմակ Եսայայ գիրքէն, մեկնաբանութիւն մը Աւրակումի գրքին առաջին եբրու գլուխներով, և կարգ մը պատահական մեցացալ գիրքերէն։ Բնագիրները կարելու մասամբ մոյնն են մեր այժմու եբրայեցերէն բնագրին հետ։ Հնագոյն շրջանէն Հին Կտակարանի ո'չ մէկ ձեռագիր հասած է մեզի, քացի Գումբանի քարայրներուն տուածէն, եւ ինչ որ Հին Կտակարանի բովանդակութիւնը կազմած է՝ մեծ մասամբ բերանայի աւանդութիւններով սերունդէ սերունդ փոխանցուած միւքերու ամբողջութիւնն է, որ սկսած է դաստաւորուիլ եւ յմարգարուիլ Ք. Ա. 587 թուին։

3 Ք. Ե. Երկրորդ դարուն Հրեայ կրօնական աւանդները, մեկնելով իրենց ձեռքին տակ ունեցած հատուկորէն ձեռագիրներէն, հաստատեցին Մասորական շաւանդական բնագիրը՝ որ մեզի հասած է միայն Ք. Ե. 1000-երորդ եւ 20-րդ դարերէն հարեւրում գրած ձեռագիրներով։ Այս բնագիրն է որ հրատարակուած է 1937ին Բ. Kittel-ի կողմէ Եւրոպական շաւանդ մէջ և որ գործածուած է անգլերէն մարգարէն քաղաքանութեան համար։

նը⁴, Լատին Vulgate վերծանումը, անգլերենի թարգմանումը նախորդ գործերը⁵, ինչպես նաև Ս. Գիրքի նորագոյն բոլոր գիտական հրատարակութիւնները եւ այլ բանասիրական աշխատութիւններ ու ձեռագիրներու տարբերակներ, սկսեալ ծանօթ հնաւորոյն ձեռագիրներէն եւ պապիրոսեան պատուիրակներէն:

Սոյն թարգմանութեամբ յայտնի կը տեսնուին կարգ մը արտաքին եւ ձեւական բարեփոխումներ եւ: Իւրաքանչիւր էջի համար զոյգ սիւնակներու ընկալելով սովորութիւնը արդէն կը դադրի եւ միասին ու նորահաստատ պարբերութիւններով գերբերու գլուխները իրարու կը յաջորդեն, համաձայն նիւթերուն եւ անոնց բովանդակութեան: Գլուխներու եւ համարներու կամայական բանաձեւերը, որոնք սկիզբ առած են միայն ԺԳ եւ ԺՁ Դարերուն, պահուած են որպէս լուսանցքի նօթեր: Նոր գլխակարգումներ ստեղծուած են համաձայն նիւթերու, աւելի յստակ դարձնելու համար դէպքերու կամ պատճառներու ներքին միութիւնը եւ յարակցութիւնը: Սաղմոսաց Գրքի եւ այլ բանաստեղծական հատուածներու թարգմանութիւնը կատարուած է ոստանաորի ձեւով եւ անձնական դերանուններու հին ձեւը անտեսուած է: Ներկայացման ձեւին մէջ նորութիւն է համարաթիւերու դիրքը որոնք կը գտնուին ձախ էջի լուսանցքին եւ աջ էջի

լուսանցքին վրայ: Կարելի է ըսել թէ խորքին մէջ գործը չի ներկայանար հանդիսաւոր ճոխութեամբ կամ երկիւղալից խորհրդաւորութեամբ, քան իր անմիջականութեամբ եւ դժմանդիմանականութեամբ: Ընդհանուր գնահատանքը ուղղուած է թարգմանութեան գործնական հանգամանքին, անոր լատգոյնս, օգտակարագոյն եւ դիւրագոյն ձեւով կարդացուելու առաւելութեան քան թէ ոճի վսեմութեան եւ աստուածային պատգամներու խորհրդաւոր արտայայտութեան:

Նոր Կտակարանի յառաջաբանին մէջ կը կարդանք. «Մեր պարտականութիւնը կարելոր տարբերութեամբ մը կը ներկայանայ մեզի, բաղդատարար 1881ի վերծանողներու մտահոգութեան: Այսօր իրենց գործածած լեզուն որոշապէս կը ներկայանայ որպէս հին եւ նուազ հասկնալի լեզու մը, նկատելով յարաճուն գործածութիւնն ու փոփոխութիւնը անգլերէն լեզուին: Ներկայ գործը վերծանում մը չէ երբեք 1611ի թարգմանութեան, այլ հարազատ եւ նոր թարգմանութիւն մը, որուն մէջ տեղ գտած են ժամանակակից եւ այժմէական իմաստ ունեցող ստութիւններ՝ որոնք արտայայտած են յունարէնին ճշգրիտ իմաստը: Ներկայ թարգմանիչները ջանացած են յունարէն կառուցուածքներ եւ ստութիւններ փոխարինել արդի անգլերէնով»:

Իր խօսքի աւարտին ՏթԹ. Տօմ կ'ընէ հետեւեալ յատկանշական նկատողութիւնը կատարուած գործի դժուարութեան մասին՝ զոր միայն կրնան զգալ խղճամիտ թարգմանիչները. «Թարգմանիչները լիապէս գիտակ են իրենց գործի թերացումներուն: Միայն սոսկ որ փորձած է թարգմանել կրնայ դիտել թէ որքան անկարելի արուեստ մըն է թարգմանութիւնը: Միայն անոնք որոնք երկար ժամանակ սերտած են խոկացած են յունարէն բնագրին վրայ՝ կրնան զգալ բառերու եւ նախադասութեանց ետին փայլող պերճանքն ու երկմիտ իմաստը միանշանմայն: Անոնք միայն կը զգան յուսախաբանութիւնը որ հակառակ բազում ճիշդութիւն ի յայտ կու գայ թարգմանութեան աստեւ: Սակայն եւ այնպէս կը յուսանք որ մենք կարողացանք փոխանցել ընթերցողներուն այն ինչ որ մեզի ըսուեցաւ Նոր Կտակարանին միջոցաւ»:

4 Հին Կտակարանի ծանօթ յումարէմ Եօթանասնից Թարգմանութիւնը կատարուած է յունայնոս չրեանիքու համար, որոնք քննադատական հաստատած էին եգիպտոսի մէջ Գ. Ա. Գ եւ Բ դարերուն: Աւանդաբեան համաձայն Հնգամատնանք 72 երեցանու կողմէ յումարէմի Թարգմանութեան Ազիւսանգրիայ մէջ անհաւասար գիտութիւն ունեցող դպիրներու կողմէ գրական եւ մեկնաբանական միտքով եւ մասնա յայտնի կարգ մը քերականներով, ինչպէս գիտել կու տայ ՏԳԹ. Տրայվլը:

5 Անգլիայ Էքստրանայ գանձաւոյնի համար 1611ի The Authorized Version-ը միշտ մկատուած է բուն Ա. Տիքէք, սկիզբ առած 1603ին, ձեւմա Բագաւորի օրով: Այս Թարգմանութեան վերծանումը, The Revised Version, կատարուած է 1881ին, որմէ ետք վաւերական մօր Թարգմանութիւն ստիպ չէր ունեցած միմեւս մեր օրերը: Ներկայ մօրագոյն Թարգմանութիւնը կը յաւորէ 1611ի Թարգմանութեան:

Թուհիս, 1971

Ֆիլատեղֆիա

ՋԱԿԵ Ծ. ՎՐԴ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ